

Protokół

ósmego posiedzenia 2. sesji, 2. peryodu Sejmu galicyjskiego z dnia 4 września 1868. r.

Początek posiedzenia o godzinie 10¹/₄ przed południem.

Posłów obecnych z początku posiedzenia 100. W ciągu posiedzenia 120.

Marszałek: książę Leon Sapieha.

Sekretarze: ks. Barewicz, Szujski, hr. Stanisław Tarnowski, Pfeiffer.

Ze strony Rządu c. k. radca Namiestnictwa: Bartmański.

Protokół siódmego posiedzenia sejmowego odczytany przez sekretarza Tarnowskiego, przyjęty bez uwagi.

Sekretarz poseł Tarnowski odczytuje spis petycyj wniesionych do 4. b. m. z wymienieniem komisyj, do których zostały odesłane.

Interpelacya posła Cieńskiego i 21 posłów, treści:

Czyby wysoki Rząd nie uznał za stosowne wydać okólnik do wszystkich urzędów powiatowych, ażeby nadużycia co do poboru opłat targowych usunąć i wydać odpowiednie rozporządzenie, aby pobieranie tej opłaty w należyty ład wprowadzić, — oddana panu komisarzowi rządowemu, który oświadcza, iż odpowie na takową na jednym z przyszłych posiedzeń.

Sekretarz Tarnowski czyta wniosek posła Jerzego Czartoryskiego podpisany przez 15 posłów, treści:

«Wysoki Sejm raczy uchwalić: przyznany będzie miastu Jarosławowi osobny statut, na podstawie sprawozdań komisji sejmowej z ubiegłej kadencji, ze zmianami przez obowiązujące ustawy wymaganymi.» — dalej wniosek posła Czerkawskiego podpisany przez 16 posłów, treści: «Wysoki Sejm raczy uchwalić w myśl załączonego do wniosku projektu, ustawę tyczącą się stosunku szkół ludowych, do gmin i władz nadzorczych.»

Z porządku dziennego zarządza książę Marszałek wybory komisji dla statutów miejskich i komisji katastralnej. Skrutatorowie dla pierwszego wyboru: Pietruski, ks. Krzyżanowski, Kamiński, Kosiński, Bataglia, Landesberger, Cieński, ks. Morgenstern, Szeleszczyński; — dla drugiego wyboru: Kowalski, Cywiński, Czaczkowski, Hönigsmann Hoszard, ks. Sulikowski, Seidler, Torosiewicz, Ławrowski, Baworowski, ks. Dzerowicz, ks. Ozarkiewicz.

Poseł Henryk hr. Wodzicki stawia imieniem komisji administracyjnej wniosek wzmocnienia tej komisji trzema członkami. Izba przychyliła się do tego wniosku — w skutek czego książę Marszałek kładzie wybór tych trzech członków na dzisiejszy porządek dzienny.

Poseł Hoszard ogłasza rezultat wyboru komisji katastralnej: głosujących było 117, większość bezwzględna 59; otrzymali: Krzeczunowicz 111 głosów, Szumańczewski 114, ks. Stępek 82, Wężyk 74, zatem wybrani. Reszta głosów rozstrzelona. Następuje wybór uzupełniający 5. członka.

Poseł Pietruski ogłasza wynik wyboru do komisji statutów miejskich: głosujących 116, większość absolutna 59, otrzymali: poseł Zbyszewski 98 głosów, Kamiński 95, Samelson 85, Rutowski 67, zatem wybrani. Reszta głosów rozstrzelona.

Następuje wybór uzupełniający 5. członka. Poseł Hoszard ogłasza rezultat powtórnego głosowania na 5. członka komisji katastralnej: na 102 głosujących otrzymał p. Golejewski głosów 60, zatem wybrany.

Książę Marszałek zarządza wybór trzech członków dla wzmocnienia komisji administracyjnej. Skrutatorowie: Kozłowski, Wodzicki Ludwik, Rękas, ks. Polański, Popiel, Golejewski, Kabat, Halik, Fichauser

Posel Pietruski ogłasza wynik wyboru piątego członka komisji dla statutów miejskich. Na 97 głosujących otrzymał książę Jerzy Czartoryski głosów 73, zatem wybrany.

Książę Czartoryski Jerzy wnosi odesłanie jego wniosku o statucie dla miasta Jarosławia do komisji dla statutów miejskich — z pominięciem drukowania, do czego się książę Marszałek przy braku przeciwnych głosów przychyła.

Posel Kozłowski ogłasza rezultat wyboru trzech członków komisji administracyjnej; głosujących 111, absolutna większość 56. Wybrani: posel Paszkowski 91 głosów, Torosiewicz 62, reszta głosów rozstrzelona.

Następuje wybór uzupełniający trzeciego członka; — na głosujących 93 najwięcej głosów otrzymali: Rogawski 44, Dzwonkowski 33; — gdy nikt nie otrzymał absolutnej większości, następuje wybór ściślejszy, przy którym na 95 głosujących otrzymał posel Dzwonkowski 50 głosów, zatem wybrany.

Z porządku dziennego dalszy ciąg rozpraw nad sprawozdaniem komisji dla ustaw o języku urzędowym w sądach i administracji. Sprawozdawca posel Zyblikiewicz otrzymuje głos, i przystępuje do drugiego czytania ustawy o używaniu języków w c. k. władzach i urzędach skarbowych.

Zgromadzenie uchwała jednogłośnie §. 1. projektu komisji z opuszczeniem wyrazu niewojkowemi. — §. 2. i dwa pierwsze ustępy §. 3., w których tak jak we wszelkich następnych komisya wyraz małopolski, zmieniła na wyraz ruski. — Trzeci ustęp tego paragrafu przyjęła Izba większością głosów, na wniosek posła Gnoińskiego Michała, następującą stylizację:

„Pisma wychodzące z urzędu, a nie w skutek podania lub protokolarnego wysłuchania stron, mają być wydawane w języku polskim.”

Zgromadzenie przyjmuje jednogłośnie §. 4. i 5., nareszcie tytuł i wstęp tej ustawy, poczem Izba takową uchwała jednogłośnie w trzecim czytaniu, uwolniwszy sprawozdawcę od ponownego onej czytania, w treści następującej:

U s t a w a

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, o używaniu języków w c. k. władzach i urzędach skarbowych.

Zgodnie z uchwałą Sejmu krajowego Megó Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

§. 1.

C. k. władze i urzędy skarbowe w królestwie Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, używać będą wyłącznie języka polskiego, tak w wewnętrznej służbie, jakoteż w styczności z wszystkimi urzędami, władzami i sądami w kraju.

§. 2.

Pomienione c. k. Władze i urzędy powinny pod względem językowym w korespondencji z c. k. władzami wojkowemi, stosować się do życzenia tychże władz, w stosunkach jednak z c. k. żandarmeryą krajową, używać mają języka polskiego.

§. 3.

W stycznościach ze stronami używać należy na podania w języku ruskim, języka ruskiego, — na wszystkie inne języka polskiego.

Na pisma w języku niemieckim, z innych krajów i królestw Monarchii pochodzące, odpowiadać należy w języku niemieckim.

Pisma wychodzące z urzędu, a nie wskutek podania lub protokolarnego wysłuchania stron mają być wydawane w języku polskim.

§. 4.

Protokoły wysłuchania spisane być winny podług życzenia słuchanego, albo w polskim, albo ruskim, albo w niemieckim języku, ze stronami zaś nie posiadającymi żadnego z tych trzech języków, za przybraniem tłumacza w języku polskim.

§. 5.

Ustawa ta wejdzie w wykonanie dnia 1. lipca 1869. roku.“

Sprawozdawca przystępuje do drugiego czytania ustawy o używaniu języków w c. k. sądach.

Do §. 1. stawia poseł Boczkowski poprawkę :

„§. 1. brzmi: C. k. sądy w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, używać będą tak w służbie wewnętrznej, jakoteż w stycznościach ze wszystkimi władzami, urzędami i sądami podrzędnymi równymi i wyższemi, tudzież z najwyższym trybunałem wyłącznie języka polskiego. — §. 2. opuścić.“

Izba odrzuca większością głosów poprawkę posła Boczkowskiego, i przyjmuje §. 17. podług projektu komisji. Do §. 2. stawia poseł Wężyk poprawkę, ażeby §. 2. brzmiał: „pomienione sądy powinny w korespondencyi z c. k. wojskowemi władzami używać języka niemieckiego, jeżeli też władze tego zażądają.“

Przeciw tej poprawce przemawiają: poseł Boczkowski i sprawozdawca; poseł Wężyk cofa swoją poprawkę— Izba przyjmuje większością głosów §. 2. podług wniosków komisji.

Przy §. 3. wnosi poseł Boczkowski poprawkę :

„§. 3. i 4. proponowanej przez komisję ustawy ma być połączony w jeden paragraf, i brzmieć jak następuje: „W sprawach tak spornych jak niespornych powinny strony i ich zastępcy itd. (jak w §. 4. wniosku komisji), W razie, gdyby Wysoka Izba za utrzymaniem §. 3. się oświadczyła, drugi ustęp §. 3. ma być opuszczony.

Poseł Potocki Adam i sprawozdawca przemawiają przeciw tej poprawce. Izba większością głosów ją uchyla i przyjmuje oba ustępy §. 3. wniosku komisji.

Pierwszy ustęp §. 4. jednogłośnie przyjęty. Do drugiego ustępu stawia poseł Kabat poprawkę, ażeby ten ustęp brzmiał: Protokoły wysłuchania mają być wedle życzenia słuchanego spisywane albo w polskim, albo w ruskim, albo w niemieckim języku; — jeżeli słuchany żadnego z tych trzech języków itd.“ podług wniosku komisji. Za tą poprawką przemawiają posłowie Hönigsman, Landesberger i wnioskodawca; — przeciw niej posłowie Chrzanowski, Boczkowski, Borkowski, Kamiński i sprawozdawca. Izba odrzuca takową większością głosów, i przyjmuje drugi ustęp §. 4. podług wniosku komisji. — Pierwszy ustęp §. 5. przyjęty jednogłośnie. Do drugiego ustępu §. 5. stawia poseł Gnoiński Michał poprawkę, by drugi ustęp opuścić, a natomiast umieścić następujący:

„Pisma dla innych stron, tudzież wychodzące z urzędu, a nie w skutek podania lub protokólnego wysłuchania stron, mają być wydane w języku polskim.“ — Poprawka ta upada, a utrzymuje się drugi ustęp §. 5. podług wniosku komisji.

Paragrafy 6., 7., 8 i 9. przyjęte jednomyślnie. — Przy §. 10. stawia poseł Kozłowski poprawkę:

W §. 10. ustępie pierwszym po słowach „użyje prokurator“ dodać „i obrońca“, a uchylić ustęp drugi. Poprawka posła Kozłowskiego po przemówieniu posła Hönigsmanna i sprawozdawcy przeciw takowej upada, a Izba przyjmuje jednogłośnie §. 10. podług wniosku komisji.

Do §. 11. poseł Adam Potocki stawia poprawkę, ażeby ten paragraf brzmiał: „Księgi główne tabuli krajowej, księgi urzędów hipotecznych miast i miasteczek prowadzone będą w językach polskim i ruskim, jako urzędowych tych urzędów językach.“ Izba większością głosów odrzuca tę poprawkę i przyjmuje jednogłośnie §. 11. podług wniosku komisji, tudzież tytuł i wstęp.

Izba uchwała trzecie czytanie ustawy uwalniając sprawozdawcę od czytania, i przyjmuje takową w trzecim czytaniu jednogłośnie jak następuje.

U s t a w a

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o używaniu języków w c. k. sądach.

Zgodnie z uchwałą Sejmu krajowego Mego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam jak następuje:

R o z d z i a ł I.

O języku w służbie wewnętrznej i w stosunkach międzyurzędowych.

§. 1.

C. k. sądy w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem używać będą wyłącznie języka polskiego:

- a) w służbie wewnętrznej, tak w sprawach cywilnych, jak karnych, a w szczególności przy wszelkich rozprawach ustnych i pisemnych,
- b) w stosunkach ze wszystkimi władzami, urzędami, sądami podrzędnymi, równymi i wyższymi w kraju, niemniej z najwyższym trybunałem.

§. 2.

Pomienione sądy powinny w korespondencji z c. k. wojskowemi władzami zastosować się co do używania języka do życzeń tychże władz. W stosunkach jednak z c. k. żandarmeryą krajową używać będą języka polskiego.

Rozdział II.

O języku w stycznościach ze stronami.

A. W sprawach cywilnych.

§. 3.

W sprawach niespornych wolno stronom i ich zastępcom, tak w podaniach, jak i w przesłuchaniach proekolarnych, używać polskiego, ruskiego lub niemieckiego języka. Sąd w odpowiedziach swoich używać będzie na podania i protokolarne wniesienia w języku ruskim, ruskiego; na podania i protokolarne wniesienia w dwóch innych w wyżwymienionych językach, języka polskiego.

Na pisma w języku niemieckim, z innych królestw i krajów monarchii pochodzące, odpowiadać będzie sąd w języku niemieckim.

§. 4.

W sprawach spornych powinny strony i ich zastępcy w podaniach wszelkiego rodzaju używać polskiego lub ruskiego języka.

Protokoły wysłuchania mają być wedle życzenia słuchanego, spisywane w języku polskim lub ruskim; jeżeli słuchany żadnego z tych dwóch języków nie posiada, za przybraniem tłumacza w języku polskim.

§. 5.

Na podanie, pozew lub protokolarne wniesienie w języku ruskim uczynione, otrzyma strona, która je w tym języku uczyniła, odpowiedź, uchwałę, wyrok, jako też uzasadnienie w języku ruskim. Dla innych stron, również w braku podania lub protokolarnego wysłuchania wyjdzie pismo urzędowe w języku polskim.

§. 6.

Wyroki, uchwały i uzasadnienia najwyższego sądu i sądów wyższych, przesłane być winny sądom niższym nie tylko w języku polskim lecz i ruskim w tych wypadkach, w których, w myśl poprzedniego paragrafu jedno ub drugiej stronie w języku ruskim doręczone być mają.

§. 7.

Obwieszczenia sądowe w dziennikach i za kratami ogłaszane być winny w języku polskim. Na żądanie strony nastąpi ogłoszenie w języku ruskim. W dziennikach pozakrajowych używać się ma na żądanie strony, języka tychże dzienników.

B. W sprawach karnych.

§. 8.

Na podania stron w języku ruskim, odpowiada sąd w tymże języku. Na podania w innych językach, odpowiada sąd w języku polskim.

Na pisma w języku niemieckim, z innych królestw i krajów monarchii pochodzące, odpowiadać będzie sąd w języku niemieckim.

§. 9.

Wszelkiego rodzaju protokoły przesłuchania spisywane być mają, podług życzenia słuchanego, w języku polskim, ruskim lub niemieckim.

§. 10.

Przy ostatecznych rozprawach użyje prokurator według życzenia obżałowanego, polskiego, ruskiego lub niemieckiego języka. Również i wyrok ogłoszonym być ma w jednym z tych trzech języków wedle życzenia obżałowanego.

Język prokuratora będzie językiem obrońcy. Jeżeliby jednak obrońca języka ruskiego lub niemieckiego dostatecznie nieposiadał, wolno mu będzie prowadzić obronę w języku polskim.

Rozdział III.

O języku w urzędach hipotecznych.

§. 11.

Księgi główne tabuli krajowej, księgi urzędów hipotecznych miast i miasteczek prowadzone będą w języku polskim, jako urzędowym tych urzędów językiem. Rozporządzenia sądowe do tabuli krajowej i urzędów hipotecznych miast i miasteczek, mają wychodzić w języku polskim, a jeżeli uchwała wygotowaną ma być dla strony w języku ruskim, wtedy strona, oprócz tej uchwały, otrzyma wierzytelny odpis rozporządzenia wydanego do tabuli krajowej, lub urzędu hipotecznego.

Komisya dla statutów miejskich, wybrała przewodniczącym posła księcia Czartoryskiego Jerzego, zastępcą posła Rutowskiego, a sekretarzem posła Kamińskiego.

Komisya katastralna wybrała przewodniczącym posła Węzyka, sekretarzem ks. Stępka.

Koniec posiedzenia o godzinie 2³/₄ z południa.

Przyszłe posiedzenie jutro o 10. przed południem.

Porządek dzienny:

1. Sprawozdanie komisji petycyjnej.
2. Drugie czytanie wniosku Wydziału krajowego, o asekuracji majątków naczelników gmin.
3. Pierwsze czytanie budżetu indemnizacyjnego na rok 1868.
4. Pierwsze czytanie wniosku posła Pietruskiego do ustawy względem zaprowadzenia wykładow polskich na wszechnicach we Lwowie i Krakowie.
5. Pierwsze czytanie wniosku posła Pietruskiego, względem systemizowania stałych katedr dla nauk prawnych i politycznych w języku polskim wykładanych.
6. Pierwsze czytanie wniosku posła Starowiejskiego względem wyznaczenia terminu, z którym sprawy serwitutowe, przejdą do sądów cywilnych.
7. Pierwsze czytanie wniosku posła Puszarza, względem reperacyi dróg publicznych, za repartowania kosztów na gromady.

Leon książę Sapieha.

Sekretarz:

St. Tarnowski.

Sekretarz.

Pfeiffer.

Dalszy ciąg petycyj

wniesionych do Sejmu do dnia 4. września 1868.

91. Wydział powiatowy w Czortkowie, przez posła Podlewskiego, przedkłada wniosek o zmianę niektórych §§. ustawy gminnej (kom. konstyt.).
92. Grochowalski Adolf, inżynier i budowniczy, przez posła Smolkę o uwolnienie go od wykazania się przepisany wiekiem, przy ubieganiu się o służbę krajową (kom. petyc.).
93. Wydział powiatowy w Kolbuszowy, przez posła Grocholskiego przedstawia spostrzeżenia swoje w zastosowaniu ustaw gminy, o obszarach dworskich, powiatowej i odnośnych ordynacji wyborczych (kom. konstyt.).
94. Tenże Wydział powiatowy przez posła Grocholskiego, o zmianę §. 96. ust. gm. i §. 46. ust. o repr. powiatowej (kom. konstyt.).
95. Rada powiatowa w Cieszanowie, przez posła Grocholskiego o potrzebie zmiany w ustawie gminnej, drogowej, parafialnej i o reprezentacji powiatowej (kom. konsyst.).
96. Rada powiatowa w Bóbrce przez posła Grocholskiego przedstawia wniosek względem zmiany ustawy gminnej i ustaw będących z nią w związku (kom. konstyt.).
97. Rada powiatowa w Dolinie przez posła Grocholskiego o zmianę §. 96. ustawy gminnej (kom. konstyt.).
98. Wydział powiatowy w Brodach, przez posła Grocholskiego o zmianę §. 18. ustawy o reprezentacji powiatowej (kom. konstyt.).
99. Mieszkańcy miasta Lwowa w liczbie 1059 przez posła Ad. ks. Sapiechę o cofnięcie uchwały z dnia 2. marca 1867. i wystosowanie adresu do cesarza o nowe ustawy na zasadach federacji (do kom. dla wniosków Smołki i Zyblikiewicza).
100. Wydział powiatowy w Chrzanowie przez posła Adama hr. Potockiego o utrzymanie ustawodawstwa szkół ludowych i średnich, tudzież seminariów nauczycielskich i krajowej rady szkolnej w zasadach autonomicznych (kom. eduk.).
101. Tenże Wydział przez posła Adama hr. Potockiego o zmianę §. 46. ustawy o reprezentacji powiatowej (kom. konstyt.).
102. Tenże Wydział powiatowy przez posła Adama hr. Potockiego o zmianę §§. 102. i 108. ust. gminnej w sprawie ściągania kar pieniężnych od członków zwierzchności gmin. (kom. konstyt.).
103. Tenże Wydział powiatowy przez posła Adama hr. Potockiego, o uznanie dróg górno-szląskiej i wrocławskiej za krajowe (kom. administr.).
104. Tenże Wydział powiatowy przez posła Adama hr. Potockiego, o wypłatę dotacji nauczycieli szkół ludowych przez kasy Wydziałów powiatowych i o wyznaczenie funduszu do wsparcia nauczycieli odznaczających się gorliwością (kom. edukacyjn.).
105. Nauczyciele szkół ludowych w powiatach: Rzeszów, Łańcut, Nisko, Tarnobrzeg, Kolbuszowa, Mielec przez posła Ad. hr. Potockiego, o polepszenie bytu materialnego (kom. edukacyjn.).

106. Gminy Chodnowice, Popowice, Tyszkowice, Boratycze i Chraplice przez posła Kowalskiego o zniesienie wyroku c. k. Namiestnictwa w sprawie konkurencyi do potrzeb kościelnych (komisyja petycyjna).

107. Wydział powiatowy w Dolinie przez posła Boczkowskiego o wybudowanie drogi krajowej od Tiapczego przez Weldzirz do Węgier (kom. administr.).

108 Ludwиг Michał z Zniesienia przez posła Smolkę użala się, że lwowski sąd powiatowy miejski deleg. sek. II., na podanie w polskim języku wniesione, wydał rezolucyę w języku niemieckim (kom. petycyjna.).
